

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas LI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1752

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241470](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241470)

Tab. XXII. quod commissa in olivetis Tunetanis pugna, miles siti pressus, infecuta nocte, reperto fonte, aqua sit refocillatus.

De expeditione hac Tunetana consulendi sunt scriptores a

^a PFEFFINGERO (a) citati.

Sed aberrat hic denuo LUCKIUS, cum Tunetanæ urbis, & arcis *Guleta* expugnationem in annum 1539. refert; primam enim expeditionem suscepit CAROLUS anno 1535. dum mense Aprili, cum numerofo exercitu in Africam traiecit, & egit feliciter: novam deinde, sed infelici successu contra Algerienses adorsus est, anno demum 1541. (b). *M. Imp. ar. cus. pond. 1. unc. drach. 2. LUCK. pag. 84.*

XXXI.

Numisma hoc eiusdem cum præcedente, argumenti est, sed typus minus elegans, & in a-versa non satis bene expressa est lagena, quam miles tenet.

Cæterum titulus seu cognomen *Africanus*, quod præcedentes duo, & sequens nummus iconicus præfert, iure sibi promeruit Cæsar, atque in eo *Publii Cornelii SCIPIONIS*, qui ANNIBALEM vicit, exemplum secutus est. *M. Imp. ar. pond. semi-unc. 2. drach.*

XXXII.

Præfens numisma, quod a-versa destituitur, ab adversis præcedentium duorum partibus, forma solum, quæ ad ovatam propius accedit, differt; illud ve-

TOM. II. P. I.

(a) VITRIAR. Illust. l. I. tit. V. p. 729. ad an. 1531. & 1541.

ro huc pertinere, ac in memoriam Tunetanæ expeditionis prodidisse, titulus eloquitur. *M. S. B. æ. deaur.*

CAROLUS V. ROM. IMP. ET REX HISPANIÆ.

XXXIII.

IMP. erator CAES. ar CAROLVS. V. AVG. *ustus.* Protome Cæsar, fere ut num. xxx.

Manus dextra, ex nubibus porrecta: supra monogramma quasi ex duplicata littera M conflatum, quod *Mediolanum* significat. Infra illud, æra Christi 1536. & in ambitu perigraphæ: MANVS. DOMINI. PROTEGAT. ME.

Numisma hoc cufum in memoriam factæ expeditionis contra FRANCISCUM Galliarum Regem, Ducatum Mediolanensem, mortuo SFORTIA, denuo affectantem (c). Reliquos nummos & monetas, imperante CAROLO V. *Mediolani* signatas, infra post monetas Neapolitanas proferemus. *M. Imp. ar. sesqui-unc. 2. drach. LUCK. p. 87.*

c

XXXIV.

CAROLVS. V. IMPERATOR. ROMANORVM. SEMPER. AVGVSTVS. 1537. Effigies CAROLI pectore tenus efformata. Facies barbata, intuentium oculis tota obiicitur, dextra tamen gena magis prominente. Caput brevi capillitio instructum, & pileo tectum est. Humeros palla, opere phrygio picta, operit, cuius ora late reducta pari arte distinguitur: pectus vero aurei velleris torques exornat. Duo numeri Arabici, in

L 2

æra

(b) Apud SCHARD. T. II. rer. Germ. p. 365. (c) Vid. SLEIDAN. lib. IX. p. 283. seq.

CAROLVS V. ROM. IMP. ET REX HISPANIE. æra Christi, secundus & tertius inverfi sunt.

† AQVILA. ELECTA. IVSTE. OMNIA. VINCIT. MDXXXVII.

Inter duas Herculis columnas, minori effictas forma, Imperiale scutum, Cæsarea corona redimitum, & aurei torque velleris cinctum præfert.

Epigraphe vero vetus est expositio symboli *Fridericiani*, qui quinque vocales litteras pro lemmate habuit. De his multa commentatus est LAMBECIUS (a), pluraque addit KOEHLERUS (b). Alium subinde eiusdem commatis, sed minoris moduli nummum subministrant recens aperta *Grossorum scrinia* (c), quem nos supplevimus Tab. XLIX. n. 32. Utraque eius pagina hæc est: CAROLVSS. ROOMANORVV. IMPERAT. or. Suetæ Cæsaris effigies, capite cooperto.

AQVILA. ELECTA. IVSTE. OIA (omnia) VINC. it. Aquila biceps Imperialis. *M. Imp. ar. pond. 3. drach. G. C.*

XXXV.

CAROLVS. V. D. ei G. ratia ROMANORVM. IMP. erator SEMPER. AVG. *ustus* REX. HISPAN. *iarum* ANNO. 1537. ETATIS. 37. Protome Cæsaris eodem fere, ut in præcedenti nummo, habitu. Caput tamen sinistrorsum magis reclinatur, dextraque sceptrum tenet Imperator, sin. globum Imperii, cruce instructum.

In postica parte aquila biceps

(a) *Disar. S. in it. cell. p. 16.*

(b) *M. B. L. P. III. p. 169.*

(c) *Suplement. I. p. 104. T. IX n. 104.*

(d) *Vid. Oliv. VREDII Sigilla Com.*

Imperialis coronata, inter duas Herculis columnas, adscripto lemmate: PLVS VLTRA, clypeum sustinet, torque aurei velleris cinctum, cui impressa sunt regnorum & provinciarum insignia, quibus CAROLUS ut plurimum in Belgio usus est (d), a nobis alias exposita.

Dum Cæsar prædicto anno in provincia Gallica ageret, HENRICUS Comes Nassavia, maximis copiis, mandato Cæsaris conscriptis, Gallum ex Belgio adortus est, tantum vero terroris ex hoc Nassaviano exercitu iniectum erat Gallo, ut Parisiorum urbem fossis & propugnaculis, qua Belgium spectaret, muniri curaverit (e).

Verum numisma ea occasione, quamvis eundem annum præferat, cusum fuisse haud dixerim. Illud dumtaxat *honorarium* esse puto. *M. Imp. ar. pond. 2. unc. 2. drach. & M. S. B. eiusd. pond. & metalli.*

XXXVI. & XXXVII.

CAROLVS. V. ROM. *anorum* IMP. erator. Protome Cæsaris armata, capite coronato & ad lævam converso.

In averfa figura muliebris stans, dextra cornu - copiae tenet, sin. acervum scutorum incendit. In ambitu legitur perigraphæ ex Psal. cx. 2. desumpta: MAGNA. OPERA. DOMINI.

Alter in hoc ab eo tantum differt, quod minoris aliquanto sit moduli, Cæsaris caput radiatum exhi-

Fland. pag. 160.

(e) *MAMERANUS ad h. a. apud SCHARD. T. II. script. rer. Germ. p. 1843.*

Tab. XXII. exhibeat, & pone illud figla R, pro qua in LUCKII ectypo litera A legitur, observetur. Est etiam commutatio facis, nec non cornu - copix in manibus mulieris, scuta incendens.

Similis prorsus typus reperitur inter NUMIMOS TRAIANI Imperatoris, ubi adscripta vox PAX dubitare non finit, quin figura illa muliebris scuta, vel, ut LUCKIUS existimat, scuta & libros incendens, *Pacis* symbolum sustineat. Quare & horum nummorum inventorem, cui ille antiquus TRAIANI nummus facem haud dubie prætulit, his typis *pacem* spectasse, necesse est; cum contra valde in ambiguo sit, ad quosnam pacis tractatus referendi sint; quippe cum nota temporis destituantur. Verum consideratis effigiei lineamentis, quæ CAROLUM eo oris habitu sistunt, qualem ab anno ætatis 42. ad 45. ut ex nummis eius, æra Christi notatis, ac num. XL. & XLII. depictis, videre est: haud forte multum aberrabimus, si utrumque ad annum 1544. quo *pax Crespiacensis* CAROLUM inter & FRANCISCUM I. constituta est,

a (a) reponamus: nisi quis alterum ad Inducias Nicæenses, quod per me licet, referat.

b (b) eosdem hos nummos ad annum 1540. reponit, quo Gandavenses, res novas molientes, in ordinem redegit CAROLUS. Verum cum illud negotium quasi privatum dumtaxat fuerit, hoc autem publi-

cum: atque illic non tam de pace restituenda, quam de fontibus, supplicio addicendis, actum fuerit: non video quomodo hic typus ad eius rei memoriam conservandam adhiberi potuerit. Omitto reliqua.

Cæterum ob hanc ipsam LUCKII interpretationem, cui antequam chalcographus hanc tabulam absolveret, adhæreri posse videbatur; in causa est, cur hæc biga nummorum paulo extra ordinem collocata fuerit. *Prior ex LUCKIO loc. cit. Posterior ex M. Imp. auct. pond. 1. ducat.*

XXXVIII.

CAROL. us V. ROM. anorum IMP.erator AVG.ustus IHSP.ania-rum REX. CATHOL. icus DVX. AVST.riae DTC, quod et cætera legendum videtur.

QVOD IN CELIS SOL HOC IN TERRA CÆSAR EST. M. DXLI. Columnæ Herculis in mari sitæ, cum lemmate: PLUS VLTTRA.

Eadem numismatis huius pars adversa, averfa omissa, reperitur in tabulis HERÆI, sed utramque in uno nummo cuso coniunctam inveni in gazis Aulæ Vindobonensis ex ære. Eiusdem ectypa edidit quoque LUCKIUS, sed variante nonnihil typo monetario, uti ex sequenti schemate patescit. Contendit quidem laudatus Auctor, numisma hoc paullo ante secundam Cæsaris in Africam expeditionem percussum fuisse, quæ hoc ipso anno, infelici quidem successu, peracta est. Sed non video,

L 3

qua-

(a) Vid. STRUV. in lib. sæpe laudato p. 1035.

(b) p. 96.

CAROLUS V. ROM. IMP. ET REX HISPANIÆ.

CAROLUS V.
ROM.
IMP. ET
REX HISPANIE.

qualem magnificentissimus iste Cæsari attributus titulus, relationem habere possit, ad apparatus bellicæ expeditionis? Respicitur potius hac ipsa nummi perigraphæ ad officium Cæsaris, quod cum solis munere, in comparisonem recte venire potest. Apposite in hanc rem PANDULPHUS COLLENTIUS, HERCULIS Ferrariensium Ducis Legatus, in oratione ad MAXIMILIANUM I. CAROLI prædecessorem, habita (a), ubi sic loquitur:

a „ Quidam altius ac verius cogitantes, idem esse *Imperatoris opus*, dixerunt: *quod solis in mundo*, unde rerum omnium motus ac vita, unde operum omnium initia, progressus finesque derivantur. “

Recurrit quidem hæc ipsa inscriptio in nummo, qui honori Cæsaris anno 1548. percussus fuit, cum insignem de Protestantibus victoriam referret, sed cur, quæres, illa in hoc typo anni 1541. occurrat? si coniecturæ locus datur, putaverim, numisma hoc, nisi in signanda ara a sculptore erratum sit, forte iussu GRANVELLANI, Oratoris Cæsarei, qui illa ætate *Wormatiae & Ratisbone* in materia religionis habitis, intererat (b), signatum fuisse; ut eiusmodi titulorum ostentatione, supremam Cæsaris auctoritatem maiestatemque publico monumento amplius manifestaret, ac testatam redderet. *M. Imp. ar. fus. pond. dimid. unc. 3. drach.*

(a) Apud FREHER. script. rer. Germ. T. II. p. 477.

XXXIX.

Tab. XXIII

Idem plane cum priore nummus, nisi quod hic in adversa pectus Cæsaris veste, Phrygio opere ornata, opertum sit, & in epigraphæ post verba: *DVX AVST. via*, litteris minusculis additum sit *etc.* id est *et cætera*, quo supra a nobis data expositio firmatur: in aversæ vero umbonis parte, lemma: *PLVS VLTRA*, hic desideretur.

Ad hunc nummum LUCKIUS, infra citandus (c) symbolum Cæsaris hisce verbis exponit:

c „ ultra *Herculis* columnas non esse, quo ulterius progrediare, sermone adeo crebro usurpatum fuit, ut in proverbium etiam abierit: *fixisse Columnas* has in finibus Hispanicis. Tum fingitur Hercules, cum boves *Geryonis* investigaret: tanquam illic suprema orbis esset meta: neque accessus ad ullam terræ plagam daretur ulterior. Jure igitur meritoque symbolum hoc usurpat Imperator, nunquam satis laudatus; utpote qui plus terræ ultra terminos illos *Herculeos*, non aperuit modo, sed etiam occupavit. “ Vide de his plura apud Cl. KOEHLERUM. *m. b. l. P. XIX. in Præf. §. VI. LUCK.*

XL.

Protome Cæsaris, fere ut num. XXXVIII. Inferius legitur minoribus litteris: *LVDNEHA*, quod forte nomen est artificis *Ludovici Neha*, qui nummum fabricavit.

In

(b) Conf. HORTLEDER I. I. c. 36. p. 277.
(c) Syll. numm. p. 98,